

Informatie- en archiefmanagement: nut en noodzaak van normen

Melissa Janse ■

Informatie- en archiefmanagement bestaat al sinds de kleitabletten werden uitgevonden. In de loop der jaren is het steeds ingewikkelder geworden om te archiveren vanwege de digitale revolutie. We gebruiken nu software voor het maken en bewaren van documenten, maar bestaat deze software over twintig jaar nog wel? En zijn de stukken dan nog te lezen? Drie NEN-commissieleden hebben een overzicht gemaakt van normen die worden ontwikkeld en herzien door de Nederlandse commissie 'Informatie- en archiefmanagement'. Zij vertellen over het belang, de complexiteit, de ontwikkeling en het overzicht van normen op dit gebied.

Willen jullie jezelf voorstellen?

Adrie Spruit: 'Ik ben Adrie Spruit. Ik ben al een tijdje 65 en om die reden ben ik per 31 december gestopt bij KING. Namens deze organisatie zat ik in de commissie. KING heet sinds 1 januari 2018 VNG Realisatie. In de tweede helft van vorig jaar heb ik een actieve rol gespeeld bij het maken van een overzichtsplaat van de normen waarover de commissie informatie- en archiefmanagement gaat. We wilden vanuit de normcommissie meer extern communiceren en dit ook visueel uiten.'

Dick de Vries: 'Ik ben Dick de Vries, senior adviseur bij Doxis Informatie-managers, adviesbureau voor informatiemanagement. We zijn als bedrijf lid van de commissie. Ik ben de opvolger van het eerste lid, de directeur van Doxis. Hij vond dat het tijd was om het werk in de normcommissie over te dragen en ik ben hem opgevolgd. We zijn lid omdat we actief kennis willen nemen van de ontwikkelingen op het gebied van informatie- en archiefmanagement. Daarbij kunnen we invloed uitoefenen op de Nederlandse normen, maar uiteindelijk ook op de internationale normen.'

Wanneer zijn jullie in aanraking gekomen met normalisatie of normen?

Adrie Spruit: 'Als proces- en informatiearchitect had ik er tot 2011 niet meer met archivering te maken dan iedereen die werkzaam is in het vakgebied informatievoorziening. Maar in dat veel bredere vakgebied ben je al wel bekend met NEN-normen. Toen ik me vanaf 2011 meer ging richten op archivering, en dan met name de steeds belangrijker wordende digitale archivering, kwam ook de normcommissie 'Informatie- en archiefmanagement' in beeld.'

Dick de Vries: 'Als je advies geeft aan klanten, breng je kennis en ervaring mee, maar er wordt ook gevraagd naar geloofwaardigheid en dan helpen normen zeker. Ik vis de normen niet dagelijks uit mijn tas, maar ik heb ze wel in mijn achterhoofd zitten. Ook als een klant kritisch is, helpt het soms een norm op tafel te leggen en te zeggen: zo doet de rest van de wereld het ook, dus waarom zouden wij het anders doen? Ik las de normen >>

Adrie Spruit.

>> weleens, maar sinds ik in de normcommissie ben gestapt had ik ook sterk de behoefte om te kijken welke normen er zijn, hoe ze samenhangen met elkaar en waar nog gaten zitten. Lid van de commissie zijn helpt mij ook in mijn werk om te laten zien wat er zoal is en hoe dat iedereen kan helpen.'

Wat is informatie- en archiefmanagement precies?

Adrie Spruit: 'De essentie ervan is het documenteren van werkprocessen. De Archiefwet, die vooral geldt voor overheidsorganisaties, schrijft dat voor. Overheidsorganisaties worden gefinancierd met publiek geld. Daarom moeten ze kunnen verantwoorden wat ze doen en gedaan hebben. Dat is ook belangrijk als bewijsvoering bij bijvoorbeeld een rechtszaak.'

Dick de Vries: 'Een mooie definitie is dat archivering wordt gedaan voor de recht- en bewijszoekende burger. Vanuit de overheid archiveer je onder andere om te laten zien wat je hebt gedaan, maar ook om je werk goed te doen. Het is prettig om niet elke keer weer dezelfde presentatie te hoeven maken als die al eerder gemaakt en gearchiveerd is.'

Hoe is dit werkveld ontwikkeld?

Adrie Spruit: 'Terugkijkend moet je altijd kunnen terugvallen op documenten. Als er een technisch probleem is met een brug, moet je de bouwtekeningen kunnen inzien. Die moeten dan wel bij het ontwerpen en bouwen van de brug gearchiveerd zijn en als archief zijn bewaard. Met de voortschrijdende digitalisering van ons werk is dat er niet makkelijker op geworden. Digitale documenten bewaren werkt anders dan papier bewaren. Het vakgebied moeten we deels zelfs opnieuw uitvinden.'

Dick de Vries: 'Sinds de kleitabletten archiveren we eigenlijk al. Vanaf de middeleeuwen zijn mensen gaan beseffen dat belangrijke dingen opgeborgen moeten worden in een kastje. Dat was natuurlijk papier en in principe vrij simpel om te archiveren. Stop het in een ruimte zonder water, steek het niet in brand en zorg dat er een beveiliging staat die zorgt dat niemand erin kan. Nu we digitaal gaan archiveren, moet er over veel meer nagedacht worden. Dat is bijvoorbeeld vastgelegd in NEN-ISO 15489. In die norm zie je ook dat je na moet denken over vragen als: is de software die we nu gebruiken over tien jaar nog bruikbaar? Ook informatiebeveiliging speelt een grote rol hierbij. Hoe bewaar je digitale informatie goed?'

Adrie Spruit: 'Goed archiveren of goed bewaren van informatie benoemen we tegenwoordig als streven naar het duurzaam toegankelijk zijn van informatie. Zonder het toegankelijk zijn van informatie – dus zonder het kunnen lezen ervan – heeft bewaren geen zin. Daarbij moet die toegankelijkheid ook duurzaam zijn. Omdat de digitale wereld voortdurend verandert, vergt dat speciale maatregelen. Door nieuwe software worden oude bestandsformaten soms onleesbaar. Dat oplossen en zorgen dat je digitale informatie over dertig of vijftig jaar nog kunt lezen, is best ingewikkeld. Ook opslagmedia en apparatuur kunnen veranderen. Ik heb thuis nog floppy's liggen, maar mijn laptop kan die niet meer lezen. Als je dat ontdekt ben je eigenlijk al te laat, en dat geldt ook voor overheidsorganisaties. Het vakgebied gaat over het bewaren van het heden en

verleden, maar moet om problemen te voorkomen vooral vooruitkijken. Want als we informatie archiveren en bewaren, dan doen we dat om die informatie in de toekomst te kunnen gebruiken. Toch is het belang van archivering soms moeilijk over het voetlicht te krijgen. Het vakgebied had in het verleden een wat grijs imago, waarschijnlijk door beelden van oud papier in donkere archiefruimten. Nu wordt het in snel tempo onderdeel van de nieuwe digitale wereld en gaat archivering over het veiligstellen van ons digitale geheugen.'

Waarom zijn normen belangrijk voor informatie- en archiefmanagement?

Dick de Vries: 'Veel organisaties vinden het wiel opnieuw uit, omdat ze de normen niet gebruiken en denken dat zij uniek zijn in wat ze doen. Je ziet dat veel overheidsorganisaties daarbij ook onvoldoende gebruikmaken van elkaars kennis en kunde. Het maken van normen die voor iedereen toepasbaar zijn, is daarom heel belangrijk. Een norm helpt vaak ook om mensen te overtuigen. Ik gebruik de ISO 13008-norm voor migratie van gegevens in mijn advieswerk. Gebruik van deze norm geeft de klant meer vertrouwen en mij houvast.'

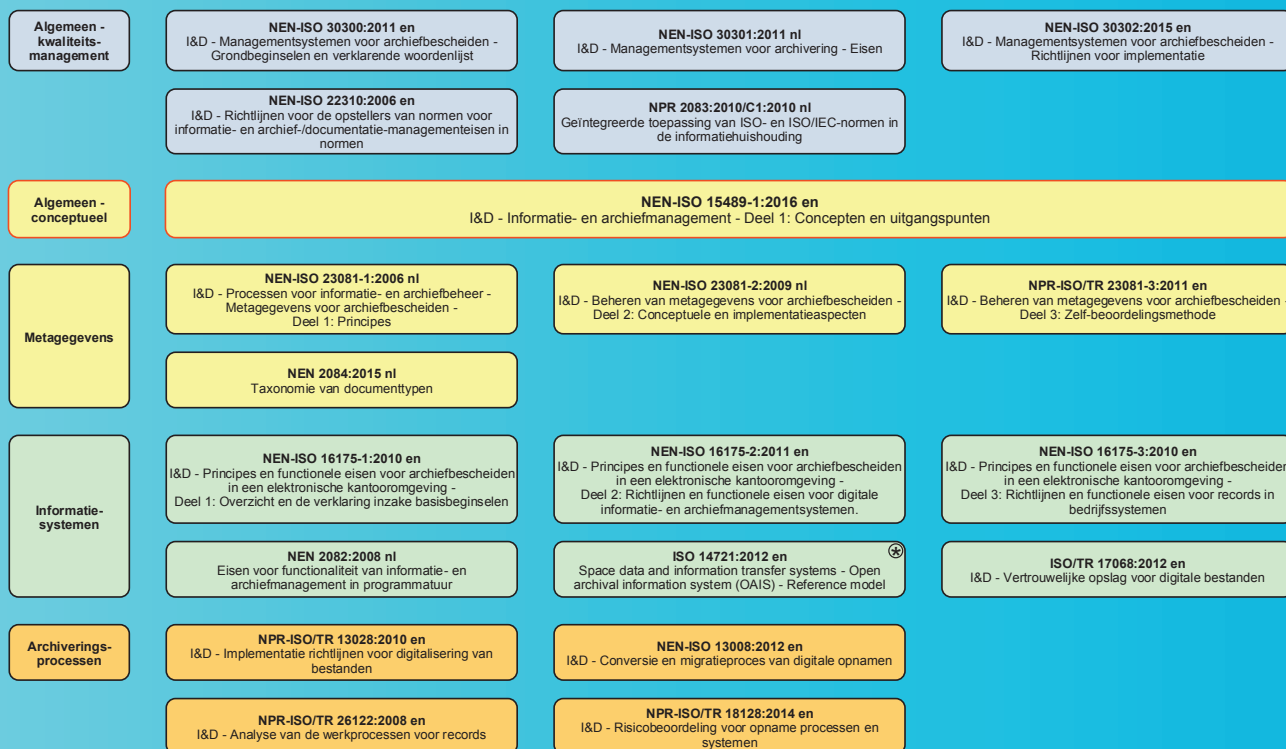
Adrie Spruit: 'Normen hebben het karakter van standaarden. Als iedereen voor een andere oplossing kiest, kun je niet meer samenwerken. Overheidsorganisaties zijn nu meer dan vroeger onderdeel van ketens waarin ze samenwerken met andere overheidsorganisaties. Daar komt bij dat digitaal samenwerken lastiger is. Als iemand vroeger iets schreef op een wit papier en de ander op een geel papier, dan kon men elkaars stukken nog steeds lezen. Maar werken organisaties in de digitale wereld met verschillende software en bestandsformaten, dan 'verstaan' ze elkaar niet meer. Dat los je op door met elkaar te standaardiseren. NEN speelt daarbij een essentiële rol binnen Nederland, maar ook door de afstemming op internationaal niveau te coördineren.'

Dick de Vries.

Overzicht van NEN- en ISO-normen voor archiefbeheer die vallen onder de NEN-commissie 38004611 'Informatie- en archiefmanagement'

Versie van 1 december 2017

I&D: deze afkorting in de naam van verschillende NEN-normen staat voor 'Informatie en documentatie'

⊗: valt - als uitzondering - niet onder de NEN-commissie Informatie- en archiefmanagement (3800 4611).

Wat zien we op de overzichtsplaat die jullie hebben gemaakt?

Adrie Spruit: 'Op een uitzondering na zijn het alle normen waar we als commissie over gaan. Dat kun je proberen te vertellen met teksten, maar ook in ons vakgebied communiceert zo'n plaat makkelijker. Bij het maken van de plaat werd opnieuw duidelijk dat er ook verschillende normen zijn die wel over archivering gaan, maar onder een andere commissie vallen. Zo is een aantal archiefnormen ontstaan in de ruimtevaartwereld. Die vallen niet onder onze commissie, maar zijn wel zeer bruikbaar. Dat inzicht, dus welke normen dat allemaal zijn, gaan we intern gebruiken om waar nodig mee te kijken en af te stemmen.'

De normen in de plaat hebben we geclusterd naar thema's, zoals metagegevens, informatiesystemen en archiveringsprocessen. Gebruikers kunnen zo zien welke normen ze kunnen gebruiken bij welke onderdelen van hun vakgebied. Overigens maakt zo'n plaat ook duidelijk wat er nog ontbreekt voor het goed kunnen invullen van informatie- en archiefmanagement. Ook voor de commissie zelf is dat belangrijk, omdat we ons meer willen gaan richten op het vertellen van het complete verhaal.'

Wat zijn jullie verdere plannen en wat kan de praktijk ermee?

Dick de Vries: 'We willen de plaat elk kwartaal vernieuwen, zodat iedereen die met deze normen te maken heeft kan zien welke normen er zijn, welke in ontwikkeling zijn en welke we nog missen.'

Adrie Spruit: 'Een aandachtspunt voor de commissie is de afstemming tussen normen onderling. Veel normen ontstaan op internationaal niveau in ISO-verband. Die afstemming moet daarom ook op dat niveau gebeuren, tussen de verschillende ISO-werkgroepen die verantwoordelijk zijn voor een norm. Dat is best een uitdaging om dat vanuit Nederland te stimuleren, onder andere omdat de processen voor het ontwikkelen en vernieuwen van normen op dat niveau complex zijn en een lange doorlooptijd hebben. Daar ligt ook een taak voor het Nationaal Archief. Die organisatie zit ook in de commissie en vertegenwoordigt Nederland in veel internationale werkgroepen. Binnen onze commissie is het belangrijk dat we deze plaat regelmatig gaan updaten, voor onszelf en voor de mensen die er in de praktijk mee gaan werken.'

Dick de Vries: 'Als wij input leveren op ISO-normen kijken we naar consistentie en doelgroep van de normen. Daarom is het prettig om een overzicht te hebben en te presenteren. Dat schept meer duidelijkheid in de wereld van normen. We hebben het normenbos gesnoeid, gaan bordjes neerzetten en paadjes aanleggen, zodat het voor mensen duidelijk wordt welke normen er zijn en hoe ze die in de praktijk kunnen toepassen.'

Meer informatie

Meer weten over de normcommissie 'Informatie- en archiefmanagement?' Kijk dan op: <https://www.nen.nl/Home/Informatie-en-archiefmanagement.htm> ■